

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

КОРЧЕМЛЮК АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ

УДК 631.152.3:334.722.8

КОРПОРАТИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Ходаківський Євгеній Іванович,
Житомирський національний агроекологічний
університет, професор кафедри економічної теорії.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
академік НААН України
Лупенко Юрій Олексійович,
Національний науковий центр «Інститут аграрної
економіки» НААН України, директор;

доктор економічних наук, доцент
Лазаренко Дмитро Олександрович,
Донбаський державний педагогічний університет,
завідувач кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться «24» вересня 2014 року о 10-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.04. в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

Автореферат розісланий «22» серпня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.С. Кайтанський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Суб'єкти господарювання аграрного сектору України протягом усіх років незалежності працюють у складних економічних умовах. Однією з ключових проблем для більшості аграрних підприємств є хронічна нестача коштів на покриття поточних витрат, оновлення матеріально-технічної бази, покращення структури виробництва, організація зберігання і переробки продукції тощо. Тому пошук нових засобів залучення вітчизняних та іноземних інвесторів у сільське господарство, покращання інвестиційного клімату в галузі є актуальним теоретичним і практичним завданням.

Вітчизняне сільське господарство залишається галуззю з високим рівнем ризику внаслідок невирішеності питання формування ринку землі, наявністю диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, відсутності дієвої державної підтримки підприємств галузі тощо. Частковому вирішенню існуючих проблем аграрного виробництва в Україні могло б сприяти створення системи, за якої надходження в галузь інвестицій супроводжувалося б формуванням на підприємствах ефективного менеджменту. Це можливо за умови, коли інвестор одночасно ставатиме співвласником підприємства та зможе реально впливати на прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень. Полегшити процес набуття інвесторами прав власності і покликана корпоратизація.

Таким чином, наукова гіпотеза даного дослідження полягає в тому, що корпоратизація в аграрному секторі може стати тим засобом, який сприятиме вирішенню ряду існуючих соціально-економічних проблем суб'єктів господарювання галузі. Актуальність обраної теми посилюється тим, що корпоратизація вже має успішне втілення в інших галузях української економіки, світовою практикою напрацьований позитивний досвід корпоратизації аграрного сектору, а українське законодавство передбачає чітко визначений механізм і відсутність серйозних обмежень створення акціонерних товариств в будь-яких галузях.

Процеси становлення і розвитку корпоративного сектора економіки знайшли відображення у працях відомих зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема М. Аокі, П. Друкера, Т. Мостенської, М. Одінцева, В. Парсяка, О. Радигіна, Л. Скібіцької, Дж. Стігліца та ін. Формування та розвиток корпоративних структур в аграрному виробництві досліджуються в роботах А. Данкевича, С. Дем'яненка, Д. Лазаренка, Ю. Лупенка, В. Месель-Веселяка, В. Проценка, П. Саблука, Є. Ходаківського та ін. Однак, недостатньо дослідженими залишаються потенційні переваги, які можуть отримати вітчизняні аграрні підприємства від здійснення корпоратизації, передумови, що можуть спонукати суб'єктів господарювання долучитися до процесів корпоратизації, а також шляхи вирішення специфічних проблем аграрного сектору і сільських територій, які виникають в результаті розширення діяльності корпоративних підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського національного агроекологічного університету за темою: «Розробити і обґрунтувати стратегічні напрями та пріоритети формування

конкурентоспроможного аграрного сектору Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0110U2406). Автором виділені передумови і тенденції корпоратизації суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки та досліджені впливи зазначених процесів на ефективність його розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій з формування та ефективного функціонування в аграрному секторі економіки підприємств корпоративного типу, обґрунтування напрямів діяльності менеджменту різних рівнів, спрямованих на максимально ефективне використання переваг корпоратизації суб'єктів господарювання.

Відповідно до мети дослідження поставлені такі завдання:

- розвинути понятійно-категоріальний апарат економічної науки в частині уточнення трактування категорії «корпоратизація»;
- дослідити та розвинути теоретичні засади дослідження проблем формування та ефективного функціонування корпоративних структур в аграрному секторі;
- визначити чинники, що спонукають аграрні підприємства до корпоратизації та визначають її ефективність;
- встановити причини збитковості значної частини вітчизняних аграрних підприємств, що можуть бути вирішені в процесі корпоратизації аграрного сектору;
- обґрунтувати принципи формування та функціонування корпорацій в аграрному секторі України;
- розробити механізм оптимізації обсягів соціальних інвестицій агрокорпорації відносно виробничих капіталовкладень;
- обґрунтувати методичний підхід до дослідження процесів корпоратизації в аграрному секторі;
- удосконалити методичні засади оцінки впливу інвестицій в людський капітал на рівень освіти зайнятого населення.

Об'єктом дослідження є процеси формування та функціонування підприємств корпоративного типу в аграрному секторі економіки.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів, пов'язаних з формуванням і функціонуванням аграрних підприємств корпоративного типу.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження становить сучасна економічна теорія, комплекс інструментів та наукових підходів, які застосовувалися у відповідності до завдань окремих структурних розділів дисертаційної роботи. За допомогою *абстрактно-логічного* методу, зокрема, прийомів *аналогії та співставлення*, уточнене поняття „сільськогосподарське підприємство корпоративного типу” та виділені характерні чинники, що визначають процеси його формування і функціонування. Застосування методу *історичного та логічного* дозволило встановити проблеми становлення і розвитку корпоративних формувань в аграрному секторі сучасної України. Прийоми *статистико-економічного* методу, зокрема *індексний та графічний методи*, застосовувалися при дослідженні стану і тенденцій розвитку аграрних підприємств різних

організаційно-правових форм в Україні у цілому та в Житомирській області зокрема. Методи *індукції та дедуції, аналізу і синтезу* використовувалися під час розробки механізмів вирішення існуючих проблем розвитку агрокорпорацій в процесі їх взаємодії з бізнес-партнерами, конкурентами, територіальними громадами, органами державної влади і управління. *Економіко-математичні моделі* застосовувалися при обґрунтуванні ефективного управління ресурсами та витратами корпоративних підприємств в агробізнесі.

Інформаційну базу дослідження складають офіційні статистичні матеріали, нормативно-довідкова література, первинні дані діяльності аграрних підприємств Житомирської області та вітчизняних агрохолдингів, матеріали Міністерства аграрної політики і продовольства України, наукові публікації, інформація з всесвітньої комп'ютерної мережі «Internet».

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій з формування та ефективного функціонування в аграрному секторі економіки підприємств корпоративного типу. Наукова новизна найважливіших результатів дослідження полягає у наступному:

вперше:

- розроблено механізм оптимізації обсягів соціальних інвестицій агрокорпорації відносно виробничих капіталовкладень, що виступає інструментом соціально-відповідального та екологічно спрямованого корпоративного управління в агробізнесі, забезпечує зростання цінності гудвілу агрокорпорації та максимальну продуктивність праці в умовах недостатньої пропозиції кваліфікованої робочої сили на сільських ринках праці;

удосконалено:

- методичний підхід до дослідження процесів корпоратизації в аграрному секторі, який ґрунтується на аналізі інформації, зібраної з трьох основних джерел: офіційної статистики і звітності корпоратизованих підприємств; об'єктивних економічних показників, що характеризують середовище здійснення корпоратизації; опитування експертів з питань корпоратизації;

- перелік чинників, що спонукають аграрні підприємства до корпоратизації та визначають її ефективність, які пропонується поділити на три групи: чинники наслідування (успішність проведення корпоратизації іншими аграрними підприємствами), чинники масштабу (можливість залучення додаткових коштів через розширення складу співвласників) та інституційні чинники (ступінь розвитку в країні фондового ринку);

- методичні засади оцінки впливу інвестицій в людський капітал на рівень освіти зайнятого населення, зокрема побудовано економіко-математичну модель зазначеного впливу;

дістали подальший розвиток:

- трактування категорії «корпоратизація», що, на відміну від інших дефініцій, не лише визначає корпоратизацію як процес відокремлення функцій менеджменту від власників підприємства на основі формального закріплення володіння корпоративними цінними паперами, але й розшифровує ключові ознаки відповідного процесу, зокрема зміни організаційної форми суб'єкта господарювання та структури власності, зміни в системі управління

підприємством і формування корпоративізму як нової системи господарської поведінки;

- теоретичні засади дослідження проблем формування та ефективного функціонування корпоративних структур в аграрному секторі, серед яких доцільно розмежовувати проблеми, що визначають ефективність діяльності самих агрокорпорацій як суб'єктів господарювання, і проблеми, які створює така діяльність корпорацій для навколишнього середовища, власників земель, територіальних громад та інших суб'єктів;

- принципи формування та функціонування корпорацій в аграрному секторі України, ключовими серед яких є зосередження функцій власності і стратегічного управління в руках однієї особи чи сім'ї, достатньо низький рівень соціальної та екологічної відповідальності агрокорпорацій, нерівномірний розподіл прибутків від аграрного виробництва між материнською компанією і безпосередніми виробниками;

- встановлення причин збитковості значної частини вітчизняних аграрних підприємств, що можуть бути вирішені в процесі корпоратизації аграрного сектору, ключовими серед яких є неефективний менеджмент, відсутність достатніх джерел фінансування для покриття нагальних виробничих та інших потреб, неможливість скористатися перевагами ефекту масштабу виробництва.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані при розробці соціально-економічних програм розвитку сільських територій у зонах інтенсивної господарської діяльності агрокорпорацій, нормативно-правових документів у сферах регулювання аграрного виробництва, механізмів створення, реорганізації чи ліквідації агроформувань корпоративного типу, при розробці планів стратегічного розвитку окремих корпоративованих суб'єктів господарювання в аграрному секторі.

Отримані результати використовуються у практичній діяльності Департаменту агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації (довідка № 2963/8 від 14.11.2013 р.); ВГО «Українська аграрна конфедерація» (довідка № 1-1/165 від 11.12.2013 р.); ПАТ «Укрлендфармінг ПЛС» (довідка № 218 від 4.12.2013 р.). У навчальному процесі Житомирського національного агроекологічного університету при викладанні дисциплін «Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств», «Економіка підприємства», «Економічна діагностика», «Корпоративне управління» (довідка № 956 від 20.06.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною роботою автора. Наведені у дисертації результати наукових досліджень є особистими розробками і повністю належать автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені автором на конференціях, семінарах, нарадах, серед яких найбільш важливими були: Конференція молодих вчених-економістів «Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектору» (м. Житомир, 2011); IX Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Актуальні

проблеми фінансової системи України» (м. Черкаси, 2012); III конференція молодих вчених-економістів «Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектора» (м. Житомир, 2012); III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Пріоритети розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції України» (м. Умань, 2013 р.); IX Міжнародна науково-практична конференція «Дні науки» (м. Прага, 2013).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено у 9 опублікованих наукових працях, в тому числі в 2 колективних монографіях, 5 статтях у наукових фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 5,8 ум. друк. арк., з яких особисто автору належать 2,75 ум. друк. арк.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 168 сторінок, у тому числі 154 сторінки основного тексту. Робота містить 29 таблиць та 15 рисунків. Список використаних джерел налічує 126 найменувань на 14 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретико-методичні засади створення і функціонування аграрних підприємств корпоративного типу» розглядається сутність корпоратизації суб'єктів господарювання та специфіка її прояву в окремих галузях економіки, досліджені чинники впливу на процеси корпоратизації та їх особливості у сільському господарстві, систематизовані методичні підходи дослідження процесів корпоратизації в аграрному секторі.

В умовах ринкової економіки корпоратизація є тим засобом, за допомогою якого можна змінити форму власності та організаційну форму підприємства з метою диверсифікації джерел фінансування діяльності, підвищення ефективності менеджменту чи посилення мотивації праці працівників. Технологія проведення корпоратизації не має яскраво вираженої галузевої специфіки, однак мотиви і наслідки процесів корпоратизації можуть мати певні відмінності в різних галузях економіки. Для аграрної сфери України процеси корпоратизації передусім пов'язані із створенням аграрних підприємств у формі публічних чи приватних акціонерних товариств.

Важливим моментом при визначенні доцільності корпоратизації є те, що вказаний процес не можна розглядати лише як акціонування підприємства. Акціонування є лише першим етапом корпоратизації, який передбачає зміну організаційної форми і (можливо) форми власності згідно передбаченого чинним законодавством порядку. Більший ефект від корпоратизації підприємство може мати внаслідок отримання доступу до нових джерел фінансування, впровадження ефективного менеджменту, формування корпоративної культури тощо.

Рішення про корпоратизацію підприємства – це складне управлінське рішення, що має стратегічний характер і вимагає виваженого науково обґрунтованого підходу як на етапі його прийняття, так і під час реалізації. Ініціаторами корпоратизації можуть виступати не лише власники підприємства, але остаточне рішення про її проведення залишається саме за ними. Тому в дисертації детально досліджені чинники, які спонукають власників

підприємства розпочати корпоратизацію і в подальшому визначають ефективність даного процесу. Встановлено, що відповідні чинники носять системний характер і можуть різнитися одночасно за походженням, інтенсивністю і напрямком впливу. Узагальнення запропонованих підходів до класифікації чинників корпоратизації представлено на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація чинників корпоратизації у аграрному секторі

Дослідження внеску агрокорпорацій у виробництво окремих видів сільськогосподарської продукції, обсягів інших видів діяльності та встановлення їх рентабельності у порівнянні з іншими господарськими структурами дозволяє виявити сфери (галузі) порівняльних переваг корпоратизованих підприємств. Проведення позитивного аналізу даних економічної статистики, які характеризують функціонування безпосередніх об'єктів дослідження та місце вказаної категорії господарств в економіці, дозволяє виявити об'єктивні тенденції та закономірності розвитку

корпоративних структур в аграрному секторі, визначити їх економічну нішу, сильні та слабкі сторони.

Аналіз переваг корпоратизації має ґрунтуватися на оцінці ряду можливих специфічних вигод, характерних для діяльності акціонерних товариств. Першим показником з цієї групи можна вважати обсяг додаткового капіталу, який залучило підприємство від розміщення випущених акцій. Далі необхідно проаналізувати приріст обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, що дозволить визначити, наскільки ефективно було використано залучений в процесі корпоратизації капітал. Приріст обсягів виробництва доцільно порівняти з приростом загальних витрат суб'єкта господарювання, частину з яких складатимуть витрати на проведення корпоратизації. Далі визначається динаміка величини прибутку товариства і пропорція його розподілу на розвиток та виплату дивідендів співвласникам. Таким чином, послідовність аналізу процесів корпоратизації аграрного підприємства можна представити у вигляді схеми (рис. 2).

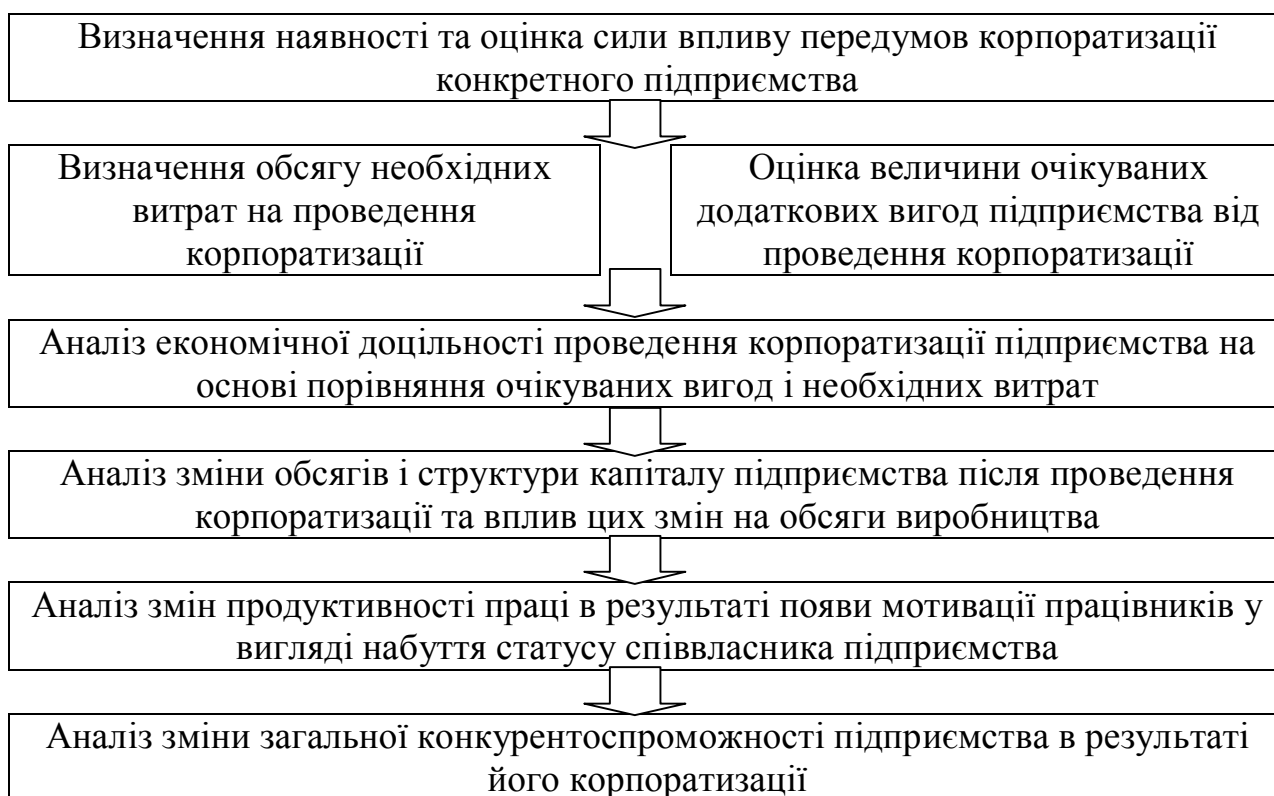

Рис. 2. Послідовність аналізу процесів корпоратизації аграрного підприємства

Проведення аналізу за вищезазначеною схемою дозволить встановити, наскільки проведення корпоратизації аграрних підприємств є об'єктивним процесом, у т. ч. з економічної точки зору. Виявлення сильних і слабких сторін корпоратизованих суб'єктів господарювання у порівнянні із аграрними підприємствами інших організаційних форм дозволить надати узагальнюючі рекомендації щодо доцільності і бажаних масштабів корпоратизації аграрних підприємств на сучасному етапі. Крім того, аналітичної оцінки потребує

механізм корпоратизації суб'єктів господарювання, особливо у частині тих його складових, які чітко не регламентовані діючим в країні законодавством.

У другому розділі «Аналіз ефективності діяльності корпоративних аграрних підприємств» розглянуто процес створення і механізм функціонування аграрних підприємств корпоративного типу, досліджені сучасні тенденції корпоратизації аграрного сектора, проаналізовані проблеми ефективного функціонування корпоративних структур в аграрному секторі на сучасному етапі.

Корпоративними аграрними підприємствами, діяльність яких виступає об'єктом дослідження в дисертаційній роботі, пропонується вважати акціонерні товариства різних типів, які створені згідно з чинним законодавством України і працюють у сфері аграрного виробництва. Акціонерним товариством в Україні вважається господарське товариство, статутний капітал якого не може бути меншим, ніж 1250 мінімальних заробітних плат і який поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями. В залежності від здатності акцій товариства вільно обертатися на ринку, акціонерні товариства поділяються на публічні та приватні.

В аграрному секторі Житомирської області представлено лише 7,7 % від загальної кількості діючих в регіоні акціонерних товариств. Причому їх кількість досить активно скорочується: якщо в цілому по області кількість акціонерних товариств за період 2000-2012 рр. зменшилася на 17,4 %, то у сільському господарстві скорочення їх кількості становило 24,5 %. Станом на початок 2012 р. в сфері аграрного виробництва Житомирської області було 37 діючих акціонерних товариств закритого і відкритого типів. Жодне з них не пройшло перереєстрації у публічне чи приватне акціонерне товариство.

В останні роки практично у всіх регіонах України спостерігається зростання впливу на економіку великих агропромислових формувань, які в аналітичних публікаціях отримали узагальнену назву „агрохолдингів”. Станом на початок 2012 р. в Україні існувало близько таких 30 структур. Серед аграрних холдингів, центральний офіс яких знаходиться в Житомирській області, можна виділити ТОВ «Аграрна технологічна компанія (ТОВ «А.Т.К.»), яке веде господарську діяльність з 2004 р. в 19-ти населених пунктах Любарського, Чуднівського та Бердичівського районів та орендує близько 17484 га землі в регіоні. На підприємствах холдингу в області працює 435 осіб. Щорічний врожай, зібраний підприємствами, що входять до складу ТОВ «А.Т.К.», складає більше 250 тис. т зернових і олійних культур з площі 32 тис. га. Середня врожайність основних видів сільськогосподарських культур за період 2008-2012 рр. складала: кукурудза – 92,6 ц/га, соя – 32,4 ц/га, озима пшениця – 86,1 ц/га, яра пшениця – 51,4 ц/га, ячмінь – 62,8 ц/га. Крім того, ТОВ «А.Т.К.» є одним з найбільших в Україні виробником картоплі в Україні, вирощуючи її на площі більше 1700 га.

Створення холдингів, як правило, є прямим проявом процесів корпоратизації, проте, як продемонстрували дослідження, існуючі в Україні структури з умовною назвою «агрохолдинг» не можна вважати холдингами у чистому вигляді. Класично агрохолдингом називають специфічну форму

володіння акціонерним капіталом, за якої материнська компанія, маючи контрольний пакет акцій інших підприємств, управляє ними і контролює їх діяльність, завдяки чому об'єднує їх у єдину організаційно-правову структуру з відповідними місією та цілями. В Україні ж входження до складу агрохолдингу певних підприємств переважно відбувається не шляхом продажу (передачі) материнській компанії контрольного пакету акцій, а шляхом повного поглинання агрохолдингом певного суб'єкта господарювання. При цьому, переважна більшість підприємств на момент поглинання не є акціонерним товариством і попереднього акціонування для створення контрольного пакету акцій не проводиться. Відповідні факти свідчать про специфічний характер розгортання процесів корпоратизації в аграрному секторі України.

Протягом останніх років в стратегії діяльності українських агрохолдингів спостерігалось кілька основних тенденцій: збільшення земельного банку, вихід на міжнародний ринок капіталу, злиття і поглинання, а також прагнення аграрних компаній середньої ланки перерости в структуру агрохолдингу за рахунок накопичення землі та залучення міжнародних інвестицій (табл.1).

Таблиця 1

Капіталізація та залучення інвестицій найбільшими агрохолдингами України, станом на 1 листопада 2012 р.

Назва компанії	Місце розташування біржі, на якій розміщувалися акції	Ринкова капіталізація, млн. дол. США	Частка у загальній капіталізації агропродовольчих компаній, %	Залучено інвестицій через біржі, млн. дол. США
Агроліга	Варшава	4295,1	40,1	1280,1
Миронівський хлібопродукт	Лондон	1518,0	14,2	323,0
Кернел Холдинг	Варшава	1506,0	14,0	385,0
Авангард	Лондон	938,0	8,7	188,0
Мрія Агро	Франкфурт	841,0	7,8	90,1
Астарта Холдинг	Варшава	524,0	4,9	32,0
Сінтал	Франкфурт	230,0	2,1	47,5
МСВ Agricole	Франкфурт	230,0	2,1	56,0
Дакор	ПФТС	215,0	2,0	43,0
Агротон	Франкфурт	162,2	1,5	54,0
Креатив Груп	Франкфурт	128,0	1,2	30,0
УкрРос	Франкфурт	67,0	0,6	42,0
Лендком	Лондон	65,9	0,6	135,5
Разом	х	10720,2	100,0	2706,2

Незважаючи на галузеву чи регіональну специфіку діяльності агрохолдингів, усі вони є формою агропромислової інтеграції, що має вертикальний характер, і утворюються шляхом об'єднання капіталів різних секторів економіки з метою забезпечення технологічної єдності або економічної диверсифікації виробництва компаніями-інтеграторами. Переважна більшість функціонуючих в Україні агрохолдингів утворилася з ініціативи несільськогосподарських організацій, в результаті чого аграрний

сектор став більше спрямованим на підприємницькі аспекти і менше на традиційно-соціальні, пов'язані з розвитком сільських територій.

Існуючі проблеми розвитку корпоративних структур в сільському господарстві сучасної України можна поділити на 2 великі групи. До першої пропонується віднести сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які безпосередньо впливають на формування та функціонування агрокорпорацій як суб'єктів господарювання. Друга група – це економічні, соціальні, екологічні та інші проблеми, які завдає функціонування агрохолдингів та інших корпоративних структур навколишньому середовищу, територіальним громадам, місцевим та центральним органам влади і управління тощо.

Головна проблема для розвитку масштабного бізнесу самими агрокорпораціями – це відсутність в Україні легально функціонуючого ринку земель аграрного призначення. Відсутність можливості придбати необхідну кількість земельних площ змушує виробників укладати договори оренди земельних ділянок з великою кількістю дрібних землевласників. За даними договорами сільгоспвиробники щороку мають виплачувати власникам земель орендну плату в натуральній чи грошовій формі. В останні роки з власниками паїв розраховуються переважно продукцією рослинництва, в основному зерном. У 2012 р. аграрні підприємства Житомирської області видали пайовикам у рахунок орендної плати за землю та майнових паїв 35708 т зерна, що склало 7,5 % від загального обсягу його реалізації. В структурі витрат на виробництво продукції сільського господарства орендна плата за земельні паї у 2012 р. складала 6,4 %.

Пріоритетність галузей рослинництва перед галузями тваринництва для аграрних підприємств призвела до наявності гострого дефіциту органічних добрив, в результаті чого їх внесення на 1 га в 2010 р. зменшилося у 10 разів в порівнянні з 1990 р. (табл. 2).

Розвиток інтенсивних технологій виробництва в галузях рослинництва неможливий без систематичного удобрення площ під сільськогосподарськими культурами. З приходом на територію області великих агрокорпорацій у 2000-х роках ситуація дещо поліпшилася: обсяги внесення мінеральних поживних речовин на 1 га посівної площі за період 2000-2012 рр. збільшилися у 4,8 рази. Водночас, обсяги внесення органічних добрив навіть зменшилися, оскільки внаслідок занепаду тваринництва в області відчувається гострий дефіцит таких добрив.

Великі агрокорпорації, розвиваючи переважно галузі рослинництва, прагнуть застосовувати інтенсивні технології виробництва. На практиці це означає суттєве скорочення частки ручної праці в сільському господарстві, використання мобільних груп кваліфікованих фахівців (інженерів, механіків, агрономів тощо) для надання послуг з обслуговування техніки, планування та обробки посівів і т. п. одночасно для декількох господарств регіону, що входять до складу одного холдингу.

Низький рівень соціальної відповідальності агрокорпорацій, негативні екологічні наслідки їх господарської діяльності, конфлікти керівників корпоративних структур з територіальними громадами та інші проблеми значною мірою обумовлені недостатньою ефективністю корпоративного управління в таких агроформуваннях. Класичні форми та методи

корпоративного управління у багатьох агрокорпораціях просто не можуть бути реалізовані внаслідок специфічних умов створення і функціонування таких корпорацій.

Таблиця 2

Внесення добрив під сільськогосподарські культури у аграрних підприємствах Житомирській області

Показник	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2010 р.	2012 р.	2012 р. у % до 2000 р.
Мінеральні добрива						
Внесено у поживних речовинах – усього, тис. т	10,6	16,6	26,7	25,6	32,9	у 3,1 рази
Удобрена площа, тис. га	155,1	166,9	287,3	275,7	354,5	у 2,3 рази
Частка удобреної площі, %	19,6	29,6	59,0	57,2	67,9	у 3,5 рази
Внесено поживних речовин на 1 га посівної площі, кг	13	30	55	53	63,0	у 4,8 разів
Органічні добрива						
Внесено – усього, тис. т	2082,5	926,0	495,4	423,0	364,8	17,5
Удобрена площа, тис. га	55,1	28,9	19,0	14,6	13,9	25,2
Частка удобреної площі, %	7,0	5,1	3,9	3,0	2,7	38,6
Внесено на 1 га посівної площі, т	2,6	1,6	1,0	0,9	0,7	26,9

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що головними проблемами, які впливають на ефективність діяльності вітчизняних агрокорпорацій, є нестача кваліфікованих фахівців, особливо в місцях ведення безпосереднього аграрного виробництва, недостатня ефективність корпоративного менеджменту, негативне ставлення до процесів поширення агрокорпорацій з боку окремих територіальних громад тощо. Водночас, проблемними моментами, які створює діяльність агрохолдингів для сільських територій, залишаються надмірна розораність та виснаження ґрунтів, низький рівень соціальної відповідальності корпорацій, збільшення рівня безробіття на селі, інтенсивне використання сільської інфраструктури без вкладання коштів в її оновлення тощо.

У третьому розділі «Стратегічні напрями та механізми розвитку корпоративних структур в аграрному секторі» розглянуті можливі шляхи підвищення ефективності управління ресурсами та витратами корпоративних підприємств в агробізнесі, обґрунтовані переваги корпоративної взаємодії аграрних підприємств в межах холдингу, запропоновано модель соціально-відповідального та екологічно-спрямованого корпоративного управління в агробізнесі як основний інструмент формування цінності гудвілу агрокорпорації.

Завдяки широким можливостям для фінансування діяльності, корпорації спроможні запроваджувати виробничі технології більш високого рівня інноваційності, фондоозброєності та продуктивності праці. Водночас, зауважуючи на відносно вищих показниках ефективності господарської діяльності корпорацій, ми маємо враховувати компліментарність фінансових, трудових, інтелектуальних та природних ресурсів. Врешті-решт, ефективність

господарської діяльності корпорації визначається поєднанням якісного та кількісного складу ресурсного потенціалу в цілому, а не наявністю окремих його елементів.

Важливим ресурсом у сфері агробізнесу виступає людська праця та людський капітал. Цей ресурс має низьку мобільність, тому його відсутність в місці розташування бізнесу або неможливість його залучення становлять важливу проблему функціонування та розвитку корпорації. В цьому контексті варто звернути увагу, що попит з боку корпорацій пред'являється не просто на низькокваліфіковану робочу силу, а саме на високопрофесійних спеціалістів – механіків, агрономів, зооінженерів, менеджерів, економістів – здатних забезпечувати функціонування та розвиток корпорації у сучасних висококонкурентних умовах, з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу. Таким чином, аграрні корпорації, виробнича діяльність яких відбувається у сільській місцевості, відчувають дефіцит кваліфікованих працівників. Збільшуючи фондоозброєність робітників, вони досягають межі зростання продуктивності праці саме через низьку якість трудових ресурсів та неспроможність сільського ринку праці забезпечити потребу у професіоналах високого рівня.

Розв'язання зазначеної проблеми передбачає паралельне здійснення виробничих та соціальних інвестицій, які дозволять залучати у сільську місцевість кваліфікованих працівників. Запропонована в дисертації методика та розроблені економіко-математичні моделі на основі виробничої функції Кобба-Дугласа та логістичної кривої Ферхюльста дозволяють чисельно виміряти залежність між якістю праці (часткою працівників з вищою освітою) та її продуктивністю, а також між інвестиціями у людський капітал та якістю трудових ресурсів. На основі цих моделей розроблені рекомендації щодо розподілу фінансових ресурсів корпорації між виробничою та соціальною сферами, що максимізує продуктивність праці.

Створена в результаті дослідження економіко-математична модель оптимального розподілу інвестицій на виробничі та соціальні апробована на прикладі діяльності конкретного суб'єкта господарювання – ПрАТ "Технологічна Аграрна Компанія Об'єднана" (ПрАТ «ТАКО»). В роботі доведено, що при збереженні вказаною компанією виробничих інвестицій на поточному рівні та доповненні їх соціальними інвестиціями до оптимального значення 12,3 тис. грн./ос., що становить 1122 тис. грн. в загальному обсязі, продуктивність праці в компанії можна буде збільшити до рівня 1540,3 тис. грн./ос. Приріст продуктивності праці становитиме 153,9 тис. грн./ос. В підсумку, річний валовий дохід компанії має зрости на 33858 тис. грн., що у 30 разів перевищує суму необхідних соціальних інвестицій. Достатній поріг рентабельності для того, щоб за рахунок чистого прибутку забезпечити окупність інвестицій компанії, становить 3,3 %.

За підсумками аналізу особливостей функціонування об'єднань підприємств в аграрному секторі, зокрема фінансово-промислових груп, до складу яких входять підприємства галузі разом із банківськими та страховими установами, що забезпечують їх діяльність, встановлено, що жодне з існуючих на практиці об'єднань не поєднує різногалузеві компанії системно і не

використовує переваги диверсифікації бізнесу. Диверсифікація бізнесу або конгломератна диверсифікація передбачає одночасний розвиток багатьох сфер діяльності, не пов'язаних між собою прямими виробничими зв'язками, та дозволяє отримати позитивний ефект: від багатоцільового використання маркетингових потужностей компанії, зокрема бренду; від внутрішнього організаційного трансферу знань і управлінського досвіду та від прискорення набуття цього досвіду завдяки розширенню спектру управлінських рішень. Третій напрямок позитивного впливу диверсифікації бізнесу проявляється в умовах сезонних коливань ділової активності у різних сферах діяльності.

Той факт, що у різних галузях піки виробництва розбігаються в часі дозволяє припустити можливість виникнення синергетичного ефекту від диверсифікації бізнесу та поєднання контрциклічних видів діяльності. Зокрема, господарства, які займаються вирощуванням худоби на м'ясо можуть успішно створювати холдинги з промисловими підприємствами, що виробляють асфальт чи цемент. Натомість рослинницькі господарства зможуть підвищувати ефективність управління обіговими коштами, входячи до складу холдингів разом з виробниками азотних добрив чи низьковольтної електроапаратури.

За результатами проведених досліджень в роботі проілюстрований результат синергетичного ефекту від диверсифікації бізнесу, здійсненої в рамках холдингу «Астарта-Київ». Холдинг об'єднує рослинницькі господарства, що вирощують цукровий буряк, зернові та насіння соняшнику, а також підприємства з виробництва цукру і тваринницькі господарства, що спеціалізуються на молочному скотарстві. Отриманий результат відображено на рис. 3.

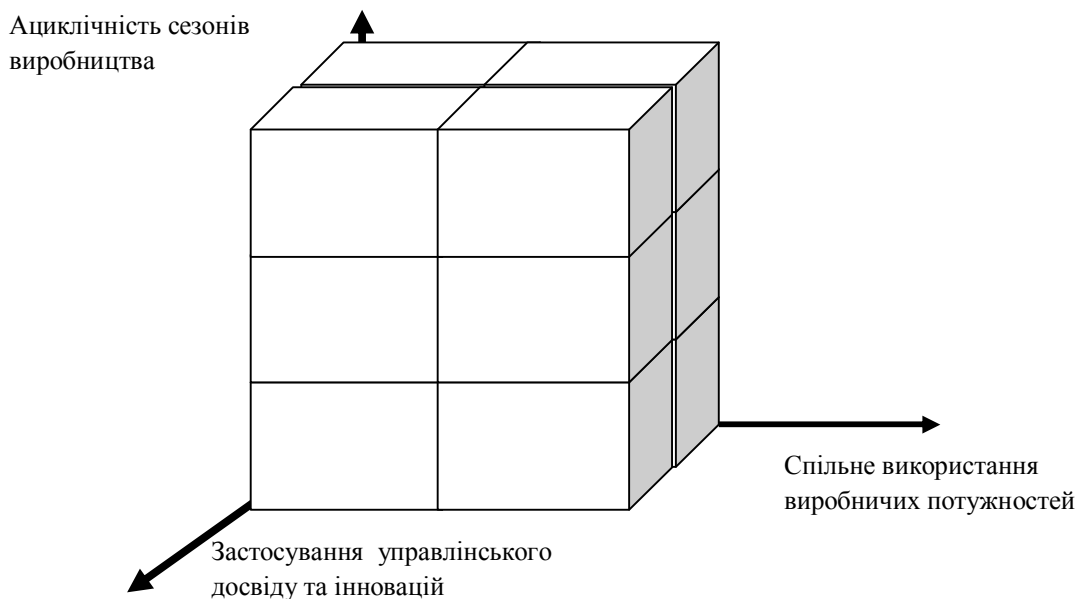

Рис. 3. Тривимірний куб застосування джерел синергії при диверсифікації холдингу «Астарта-Київ»

Розрахунки підтвердили, що з можливих 27 одиниць синергетичного ефекту від диверсифікації бізнесу «Астарта-Київ» отримує 12, що становить

44,4 %. Найбільшу силу впливу забезпечує можливість оптимізувати використання обігових коштів внаслідок оптимального поєднання галузей рослинництва, тваринництва та переробки з піками виробництва, що припадають на різні місяці року.

Основною проблемою корпоративного управління в корпораціях з розпорошеним капіталом є суперечність між інтересами власників та менеджменту. Цілі менеджменту можуть бути поділені на дві категорії. По-перше, захисні цілі, які покликані зберегти владу управлінців без володіння ними значною власністю. Прагнучи зменшити, наскільки це можливо, втручання власників в процес управління, менеджмент прагне встановлення обмежень на передачу голосів від одних акціонерів до інших або граничних норм голосуючих акцій, з якими один акціонер може брати участь у зборах акціонерів. По-друге, позитивні цілі, що передбачають укріплення та розширення влади. Найважливішою позитивною ціллю є зростання самої фірми. У досягненні цієї мети інтереси власників корпорації та інтереси її менеджменту збігаються. Але існує значна кількість питань, в яких ці інтереси можуть суперечити один одному.

Аби вчасно ідентифікувати відхилення від позитивних цілей розвитку корпорації в цілому та вжити заходів, які попереджуватимуть негативні наслідки, необхідно володіти об'єктивною оцінкою ефективності бізнесу корпорації. На нашу думку, такою оцінкою може виступати гудвіл. В загальному вигляді його розуміють як ділову репутацію, повагу до компанії та її продукції, що формується у суспільства: клієнтів, партнерів, органів влади. Джерелом гудвілу у малому та середньому бізнесі може бути індивідуальна майстерність виконавця, накопичений досвід, що не формалізується у правилах, але дозволяє отримувати вищу віддачу від ресурсів. У великих компаніях джерелом гудвілу може виступати домінуюча позиція на ринку, інноваційний потенціал чи грамотна кадрова політика.

Бізнес в аграрному секторі має важливу відмінну рису, що обумовлює додаткове джерело гудвілу. Мова йде про використання земельних угідь в процесі аграрного виробництва. Дбайливе ставлення до цього фактору виробництва, застосування агротехнологій, що забезпечують відтворення земельних угідь, поліпшення їх якості виступає важливим джерелом покращення суспільної думки про компанію, зайняту у сфері агробізнесу. На підставі викладеного, ми можемо скласти узагальнену схему гудвілу аграрної корпорації (рис. 4).

Аналіз практики успішних українських аграрних компаній дозволяє виділити такі напрямки розвитку соціально відповідального бізнесу:

- забезпечення належних умов для здобуття базової освіти;
- покращення рівня медичного обслуговування населення;
- розбудова інфраструктури українського села;
- охорона та збереження навколишнього середовища;
- впровадження енергозберігаючих новітніх технологій на виробництві;
- рівні можливості та найкращі умови праці.

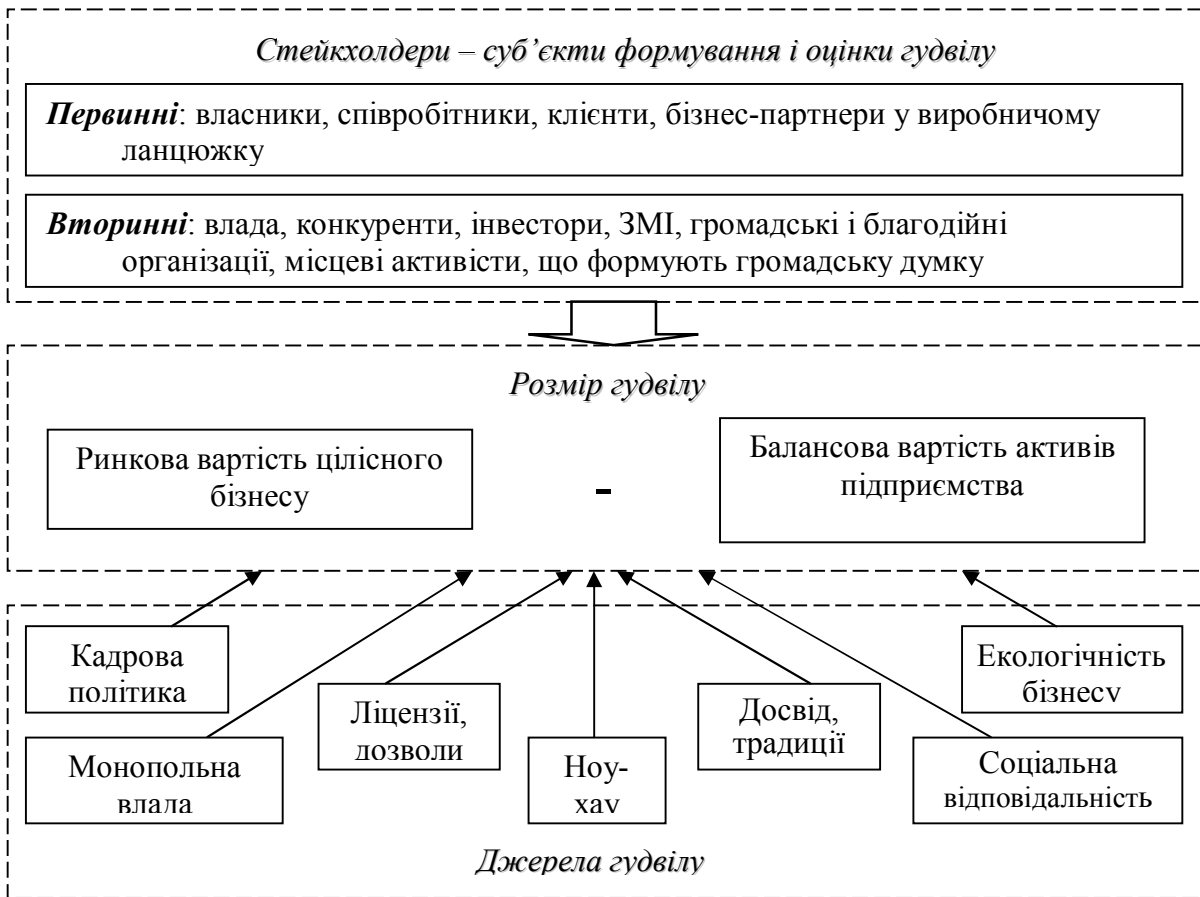

Рис. 4. Оцінка і джерела гудвілу сучасної аграрної корпорації

Формування екологічної спрямованості бізнесу є однією із складових його соціальної відповідальності. Екологічність становить основу сучасного іміджу і комерційного успіху компаній. Своєю участю у покращенні екології країни підприємці можуть зробити набагато більше для здорового майбутнього країни та її жителів. Водночас, позиціонування компанії як орієнтованої на безпечне господарювання та ощадливе ресурсовикористання виступає важливою складовою підвищення її гудвілу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоноване нове вирішення важливого наукового і практичного завдання формування та ефективного функціонування підприємств корпоративного типу в аграрному секторі економіки. Отримані наукові результати дають можливість зробити наступні висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру:

1. Корпоратизація підприємств – це комплексний процес, який крім безпосереднього етапу акціонування передбачає прагнення власників і менеджменту суб'єкта господарювання досягти певних економічних чи неекономічних цілей шляхом впровадження норм корпоративного управління та корпоративного фінансування.

2. Проведення корпоратизації пов'язане з цілим рядом можливих ризиків. На даний час в Україні перспективними об'єктами корпоратизації вбачаються

великі за розмірами, диверсифіковані за напрямками виробництва та схильні до впровадження інновацій аграрні підприємства.

3. Для аграрних підприємств прийняття рішення про проведення корпоратизації пов'язане з одночасним впливом трьох основних груп чинників: 1) чинники наслідування (позитивний чи негативний досвід корпоратизації інших аграрних підприємств); 2) чинники масштабу (для активного залучення додаткових коштів через розширення складу співвласників (акціонерів), необхідно забезпечити відповідний масштаб виробництва); 3) рівень розвитку в країні фондового ринку та можливість доступу до нього окремих груп суб'єктів.

4. Запропонована методика аналізу процесів корпоратизації аграрного підприємства передбачає ряд послідовних етапів: аналіз економічної доцільності проведення корпоратизації підприємства на основі порівняння очікуваних вигод і необхідних витрат, аналіз зміни обсягів і структури капіталу підприємства після проведення корпоратизації та вплив цих змін на обсяги виробництва, аналіз змін продуктивності праці в результаті появи мотивації працівників у вигляді набуття статусу співвласника підприємства, аналіз зміни загальної конкурентоспроможності підприємства в результаті його корпоратизації.

5. В останні 10 років в Україні спостерігається суттєве зростання впливу великих агропромислових формувань - „агрохолдингів”, в стратегії діяльності спостерігається низка основних тенденцій: збільшення земельного банку, вихід на міжнародний ринок капіталу, злиття і поглинання, а також прагнення аграрних компаній середньої ланки перерости в структуру агрохолдингу за рахунок накопичення землі та залучення міжнародних інвестицій. Господарства, які тим чи іншим способом входять до складу агрокорпорацій, фактично стають виробничими майданчиками і практично не беруть участі у розподілі отриманих прибутків від продажу продукції. Усе це гальмує розвиток цивілізованих процесів корпоратизації бізнесу в аграрному секторі української економіки.

6. Існуючі проблеми розвитку корпоративних структур в агросекторі сучасної України можна поділити на 2 великі групи. До першої пропонується віднести сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які безпосередньо впливають на формування та функціонування агрокорпорацій як суб'єктів господарювання. Друга група – це економічні, соціальні, екологічні та інші проблеми, які завдає функціонування агрохолдингів та інших корпоративних структур навколишньому середовищу, територіальним громадам, місцевим та центральним органам влади і управління тощо.

7. Розвиток корпорацій має базуватися на реалізації стратегії соціальних інвестицій, спрямованих на створення сприятливих умов праці та побуту на селі. За рахунок цього може досягатися підвищення кваліфікаційного рівня працівників. Завдання оптимізації розподілу фінансових ресурсів між виробничою та соціальною сферами передбачає здійснення кількісної оцінки залежності між продуктивністю праці та рівнем її якості (кваліфікації), а також залежності між рівнем якості застосовуваної праці та відповідними соціальними інвестиціями.

8. Корпоративні утворення вищого рівня складності, такі як холдинги, можуть об'єднувати господарюючих суб'єктів, що мають бізнес у різних сферах. Той факт, що у різних галузях піки виробництва не збігаються в часі дозволяє припустити можливість виникнення синергетичного ефекту від диверсифікації бізнесу та поєднання контрциклічних видів діяльності. Сезонність виробництва є не єдиним джерелом синергетичного ефекту диверсифікації бізнесу в рамках холдингів. Крім цього, слід враховувати можливість спільного використання виробничих та маркетингових потужностей, а також використання управлінського досвіду та знань.

9. Стратегія формування соціально-відповідального бізнесу здатна забезпечити зростання гудвілу компанії. Крім того, дбайливе ставлення до землі як фактору виробництва, застосування агротехнологій, що забезпечують відтворення земельних угідь, поліпшення їх якості виступає важливим джерелом покращення суспільної думки про компанію, зайняту у сфері агробізнесу. Вдосконалення методів оцінки гудвілу, напрацювання різноманітних методик у цій сфері дозволяє розглядати гудвіл не тільки як індикатор ефективності, але і як інструмент корпоративного управління.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Корчемлюк А.І. Механізм корпоративного управління в акціонерних товариствах з переробки сільгосппродукції: монографія / Г.В.Циганенко, А.І.Корчемлюк; М-во аграр. політики та продовольства України, Житомир. нац. агрокол. ун-т. – К.: Генеза, 2012. – 192 с. (*Особистий внесок автора: встановлено напрями підвищення ефективності корпоративного управління*).

2. Корчемлюк А.І. Гудвіл корпоративних підприємств: монографія / А.І.Корчемлюк, І.Л.Литвинчук, Г.В.Циганенко; наук. редактор Є.І.Ходаківський. – Житомир: ФОП Євенок, 2013. – 162 с. (*Особистий внесок автора: ідентифіковано синергетичні ефекти гудвілу в контексті корпоративного менеджменту*).

Статті у наукових фахових виданнях:

3. Корчемлюк А.І. Передумови та значення корпоратизації вітчизняних аграрних підприємств / А.І.Корчемлюк // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2010. – № 2. – С. 118-126.

4. Корчемлюк А.І. Формування переваг диверсифікації бізнесу в межах агрохолдингу [Електронний ресурс] / А.І.Корчемлюк // Ефективна економіка. – 2013. – № 2. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

5. Корчемлюк А.І. Проблеми ефективного функціонування корпоративних структур в аграрному секторі економіки / А.І. Корчемлюк // Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. – 2013. – №11 (49). – С. 149-154.

Статті у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз:

6. Корчемлюк А.І. Сучасні процеси корпоратизації аграрних підприємств / А.І.Корчемлюк // Економіка АПК. – 2011. – № 4. – С. 113-118.

7. Корчемлюк А.И. Факторы и тенденции корпоратизации предприятий в сфере сельского хозяйства/ А.И.Корчемлюк // Международный научный журнал «Прогресс». – 2014. – № 1-2. – С. 132-135.

Матеріали конференцій:

8. Корчемлюк А.І. Корпоратизація аграрних підприємств як перспективний напрям їх розвитку / А.І.Корчемлюк // Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектору: Матеріали конференції молодих вчених-економістів 24 листопада 2010 року. – Житомир: ЖНАЕУ, 2011. – С. 155-156.

9. Корчемлюк А.І. Гудвіл як індикатор та інструмент ефективного корпоративного управління в агробізнесі / А.І.Корчемлюк // Дні науки: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, (Прага, 27 березня-5 квітня 2013 р.). – Секція: «Економічні науки». – Прага: Видавничий Дім «Education and Science» s.r.o. – 111 с. – С. 54-60.

АНОТАЦІЯ

Корчемлюк А. І. Корпоратизація підприємств аграрного сектору. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеська національна академія харчових технологій Міністерства освіти і науки України, м. Одеса, 2014.

Досліджені теоретичні, методичні та практичні засади створення і функціонування аграрних підприємств корпоративного типу. Уточнене трактування поняття процесу корпоратизації і запропоновано методіку дослідження процесів корпоратизації в аграрному секторі. Встановлений перелік чинників, що спонукають аграрні підприємства до корпоратизації та визначають її ефективність. Запропоновані методичні підходи до оцінки впливу інвестицій в людський капітал на рівень освіти зайнятого населення та побудовано економіко-математичну модель зазначеного впливу. Виявлені реальні можливості агрокорпорацій для нарощування продуктивності праці в умовах недостатньої пропозиції кваліфікованої робочої сили на сільських ринках праці та кількісно оцінено залежність між зростанням продуктивності праці і соціальними інвестиціями підприємств. Обґрунтовані стратегічні напрями підвищення гудвілу агрокорпорацій, що полягають у реалізації програм соціально-відповідального та екологічно орієнтованого бізнесу, а також запропоновано використання гудвілу для оцінки ефективності корпоративного управління

Ключові слова: корпоратизація, агрокорпорації, гудвіл, холдинг, корпоративне управління, соціальна і екологічна відповідальність бізнесу.

АННОТАЦИЯ

Корчемлюк А. И. Корпоратизация предприятий аграрного сектора. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесская национальная академия пищевых технологий Министерства образования и науки Украины, г. Одесса, 2014.

Работа посвящена изучению теоретико-методических основ и разработке практических рекомендаций по формированию и эффективному

функционированию в аграрном секторе экономики предприятий корпоративного типа, обоснованию направлений деятельности менеджмента различных уровней, направленных на максимально эффективное использование преимуществ корпоратизации субъектов хозяйствования.

Исследованы теоретические, методические и практические основы создания и функционирования сельскохозяйственных предприятий корпоративного типа. Рассмотрена сущность корпоратизации субъектов хозяйственной деятельности и специфика ее проявления в различных отраслях экономики. Усовершенствован категориальный аппарат экономической науки в части уточнения дефиниции «корпоратизация», которую предложено трактовать как комплексный процесс, предполагающий, кроме непосредственного этапа акционирования, стремление собственников и менеджмента субъекта хозяйствования достичь определенных экономических или неэкономических целей путем внедрения норм корпоративного управления и корпоративного финансирования.

Систематизированы методические подходы к исследованию корпоратизации. Разработана авторская методика анализа процессов корпоратизации аграрного предприятия, построенная на реализации ряда последовательных этапов, а именно анализа экономической целесообразности проведения корпоратизации предприятия на основе сравнения ожидаемых выгод и необходимых расходов, анализа изменения объемов и структуры капитала предприятия после проведения корпоратизации и влияния этих изменений на объемы производства, анализа изменений производительности труда в результате появления мотивации работников в виде приобретения статуса совладельца предприятия, анализа изменения общей конкурентоспособности предприятия в результате его корпоратизации.

Рассмотрен процесс создания и механизм функционирования сельскохозяйственных предприятий корпоративного типа в Украине, исследованы тенденции корпоратизации отечественного аграрного сектора. Идентифицированы и классифицированы группы проблем развития корпоративных структур в аграрном секторе современной Украины: к первой группе предложено отнести совокупность внутренних и внешних факторов, которые непосредственно влияют на формирование и функционирование агрокорпораций как субъектов хозяйствования; ко второй - экономические, социальные, экологические и другие проблемы, которые наносят функционирование агрохолдингов и других корпоративных структур окружающей среде, территориальным общинам, местным и центральным органам власти и управления. Установлен перечень факторов, побуждающих сельскохозяйственные предприятия к корпоратизации и определяющих ее эффективность.

Предложены методические подходы к оценке влияния инвестиций в человеческий капитал на уровень образования занятого населения и построена экономико-математическая модель оптимизации распределения финансовых ресурсов агрокорпорации между производственной и социальной сферами на основе неокласической эконометрической модели производственной функции Кобба-Дугласа и логистической кривой Ферхюльста, которая эмпирически

доказывает наличие связи между продуктивностью труда и социальными инвестициями предприятий. Обнаружены реальные возможности агрокорпораций для наращивания производительности труда в условиях недостаточного предложения квалифицированной рабочей силы на сельских рынках труда и количественно оценена зависимость между ростом производительности труда и социальными инвестициями предприятий.

Обоснованы преимущества корпоративного взаимодействия аграрных предприятий в составе холдинга за счет диверсификации бизнеса и сочетания контрциклических видов деятельности. Определены стратегические направления повышения гудвилла агрокорпораций, заключающиеся в реализации программ социально-ответственного и экологически ориентированного бизнеса, поскольку эмпирически доказано, что бережное отношение к земле как фактору производства, а также применение агротехнологий, обеспечивающих воспроизводство земельных угодий, выступают важными источниками улучшения общественного мнения о компании, занятой в сфере агробизнеса. Разработаны рекомендации по использованию гудвилла для оценки эффективности корпоративного управления.

Ключевые слова: корпоратизация, агрокорпорации, гудвилл, холдинг, корпоративное управление, социальная и экологическая ответственность бизнеса.

SUMMARY

Korchemliuk A. I. Corporatization enterprises of the agricultural sector. - Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management (economic activity). – Odessa National Academy of Food Technologies of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, Odessa, 2014.

Dissertation researched theoretical, methodological and practical bases of creation and functioning of the farm enterprise of corporative type. It also refined interpretation of the concept of corporatization process and the method of research through incorporation in the agricultural sector. Established a list of factors that encourage farms to corporatization and determine its effectiveness. Methodical approaches to assessment of the impact of investment in human capital on the level of education of the employed population, and constructed mathematical model of this influence. The research identified real opportunities of Agricultural corporations to build productivity in low supply of skilled labor, in the rural labor markets and quantitatively evaluated the relationship between productivity growth and social investment of enterprises. Dissertation evaluated reasonable strategic directions to increase goodwill of Agricultural corporations, consisting of programs socially responsible and environmentally oriented business, and suggested the use of goodwill to assess the effectiveness of corporate governance

Keywords: corporatization, agricultural corporations, goodwill, holding, corporate governance, social and environmental responsibility of business.

